

Asiantuntijalausunto eduskunnan sosiaali - ja terveysvaliokunnalle

Viite: O 41/2023 vp Terveydenhuollon toimivuus

Kymenlaakson hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto koskien tutkimusta: Perustason avosairaanhoidon rakenteet, resurssit ja rahoitus.

Yleistä

Tutkimus on ajantasainen ja kattava analyysi avosairaanhoidon nykytilasta. Kyseessä on poikkileikkaustutkimus, jossa järjestelmää tarkastellaan yhden vuoden tilanteesta. Tarkasteluvuosi vaihtelee kuitenkin näkökulman mukaan. Vaikka poikkileikkaustutkimuksen valinta on tässä tutkimuksessa perusteltua, vain pitkittäistutkimuksen kautta saadaan todennettu perustason avosairaanhoidon palveluiden tarpeen, käytön ja resurssien muutokset.

Hoitoilmoitustietojen oikeellisuus ja olemassa olevan tietopohjan eheys on noussut vahvasti esille liittyen hyvinvointialueiden rahoitukseen. Ministeri Anna-Kaisa Ikonen käynnistämän selvityksen myötä tuleamme saamaan tietoa diagnoositietojen (sairastavuus) oikeellisuudesta, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) kirjaamisohjeistuksista, tietovirtojen eheydestä ja rekistereiden laadunvarmistuksesta. Koska tarkastusvaliokunnan tilaamassa ja THL:n toteuttamassa tutkimuksessa nojataan vahvasti hoitoilmoitustietoihin (kappale 4 ja 5), on syytä arvioida, vaikuttaako tietopohjan mahdolliset haasteet poikkileikkaustutkimuksen johtopäätöksiin.

Liitetaulukossa 1 esitetään puuttuvan tiedon osuutta. Puuttuvaa tietoa on hyvinvointialueittain jopa neljännes keskeisten hoitotapahtumien osalta. Puutteet hoitoilmoitustietojen kattavuudessa ja tiedon luotettavuudessa tuodaan esille, mutta aineistopuutteiden merkitys todetaan erittäin vähäiseksi. Tarkemmat perusteet tälle arviolle vahvistaisivat tutkimuksessa luotettavuutta. Jos aineistossa on systemaattiset puutteita tietyillä alueilla tai tietyissä palveluissa, tutkimuksen tulokset eivät välttämättä ole yleistettävissä koko väestöön tai kaikkiin hyvinvointialueisiin. Edellä mainitusta näkökulmien huomioimiseksi tulisi jatkossa tehdä pitkittäistutkimus avosairaanhoidon nykytilan arvioimiseksi. Näin lievennetään aineiston ei-systemaattisten puutteitten vaikutus.

Todettakoon, että tutkimus on tehty parhaita saatavilla olevia kansallista aineistoja käyttäen. Lisäksi tutkimuksessa on viitattu laajasti aiempaan kotimaiseen tutkimuskirjallisuuteen.

Tutkimuksessa esitetyt johtopäätökset ja suositukset

Perustason avosairaanhoidon järjestelmä on hajautunut tuotannon ja käytön sekä rahoituksen osalta. Hajautuminen voi heikentää tarpeenmukaisten palveluiden saatavuutta ja jatkuvuutta. Hajautuminen lisää kansalaisten eriarvoisuutta alueellisten erojen (palveluiden jakautuminen eri sektoreille) myötä. Hajanaisuus vaikuttaa potilaiden hoidon koordinoitua eri sektoreiden välillä (esim. julkinen avosairaanhoito ja työterveyshuolto) ja se voi heikentää potilasturvallisuutta (esim. riskitiedot eivät siirry järjestelmien välillä) ja hoidon laatua sekä vaikuttavuutta. Hajanaisuus vaikeuttaa rajallisten resurssien kohdentamista ja voi lisätä osaoptimoitua toisistaan poikkeavien insentiivien vuoksi. Lisäksi hajautunut avosairaanhoidon järjestelmä ei tue vaikuttavuusperusteisen terveydenhuollon kehittämistä.

On huomioitavaa, että hajautuneen järjestelmään haittojen lisäksi olisi hyvä tarkastella myös nykyisen järjestelmän mahdollisia etuja. Näin nykytilaa voitaisiin kehittää kokonaisarvioon perustuen. Perustason avosairaanhoidon järjestelmän hajanaisuuteen liittyvien ongelmien vuoksi järjestelmän kokonaisuudistuksen selvittäminen on ollut tarpeen.

Yhteistyötä eri sektorien välillä on osaltaan jo kehitetty, mutta kehitystyö ei ratkaise rakenteellisia ongelmia. Kehittäminen ei poista järjestelmien rinnakkaiskäyttöä, eikä vähennä osaoptimoinnin riskiä. Yksittäisten toimintamallien kehittämiseen sijaan tarvitaan valtakunnallinen kokonaisuudistus.

Tutkimuksessa esitetään julkisen perustason avosairaanhoidon vahvistamista ja suositellaan arvioimaan rahoituksen kanavoimista yksityiseltä sektorilta Kela -korvausten osalta hyvinvointialueiden kautta järjestettyjen palveluiden rahoittamiseen. Kannatamme julkisen terveydenhuollon toimintaedellytyksien vahvistamista siten, ettei rahoitusta suunnata yksityisen sektorin palvelujen käyttöön. Rahoituksen kanavoiminen hyvinvointialueiden avosairaanhoidon vahvistamiseen tukee sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen keskeisiä tavoitteita (yhdenvertaisempi palvelujen saatavuus, hyvinvointierojen kaventaminen ja taloudellisen kestävyys vahvistaminen) sekä hoidon vaikuttavuuden arviointia.

Työterveyshuollon osalta tulee selvittää, noudattaako työterveyshuollon palveluiden tarjoajien palveluiden sisällöt sairauksien tutkimisen ja hoitamisen osalta hyvinvointialueiden noudattamaa ja myöhemmässä vaiheessa määriteltävää valtakunnallista julkisen terveydenhuollon palveluvalikoimaa ja -periaatteita. Kannatamme lisätutkimuksia ja arviota työterveyshuollon resurssien käytön tarkoituksenmukaisuudesta.

Julkisen avosairaanhoidon vahvistamisen lisäksi näemme tärkeänä voimakkaamman palveluiden ja resurssien priorisoinnin. Julkisen sektorin lääkäripalvelujen saatavuutta perusterveydenhuollossa ei välttämättä tulisi nykyisestä juurikaan lisätä, vaan johtaa nykyistä hajanaista resurssia kokonaisvaltaisesti. Hoidon ja palvelutarpeen tarpeen arviota tulisi selkeyttää ja kehittää rakenteisempaan suuntaan hätäkeskuksen riskinarviota vastaavalla tavalla niin, että arvio laaditaan yhtenäisin perustein. Teknologiset ratkaisut (mm. tekoälyn hyödyntäminen hoidon tarpeenarvioinnissa), terveydenhuollon ammattilaisten työjaon edelleen kehittäminen ja kansallisesti yhtenäiseen tietojohdantamiseen (tiedolla johtaminen ja tiedon johtaminen) panostaminen

mahdollistavat resurssien tehokkaamman käytön ja tuottavuuden kasvattamisen perustason avosairaanhoidon palveluissa.

Kannatamme erilaisen mallien kokeilua palveluiden järjestämisessä. Mallien kokeilun rinnalla on vahvasti kehitettävä ja edistettävä tekoälyn hyödyntämistä. Huomioiden julkisen talouden tila, henkilöstö riittävyys ja väestön ikääntymisen tuoma palvelutarpeen kasvu, kannatamme tutkimusraportin ehdotusta asteittaisesta uudistamisesta siten, että uudistus mahdollistaa rajallisten resurssien kustannusvaikuttavan ja oikeudenmukaisen jakautumisen koko väestön hyväksi. Kokonaisuudessa tulee huomioida myös erikoissairaanhoidon palvelut ja yhteistyö perustason avosairaanhoidon ja erikoissairaanhoidon kesken.

Kotkassa 3.2.2026

Johtajaylilääkäri

Toimialajohtaja, Terveiden ja sairaanhoidon palvelut, Kymenlaakson hyvinvointialue